

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ВИПУСК 15

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

2025

УДК 908:069(477.86)(062.552)

Н 34

**Затверджено науково-методичною радою
Івано-Франківського краєзнавчого музею
Протокол №8 від 06 листопада 2025 р.**

Відповідальний за видання, упорядник – О. Коретчук

Голова оргкомітету – Г. Беднарчик

Літературні редактори – О. Коретчук, О. Олійник, Т. Мага

Комп'ютерний набір і верстка – О. Коретчук, О. Олійник

Дизайн обкладинки – О. Михайлів

Наукові записки. Випуск 15. Івано-Франківський краєзнавчий музей.
Івано-Франківськ : Видавництво “Нова Зоря”, 2025. 260 с.

ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ КРАЮ

Оксана ДРОГОБИЦЬКА

ІСТОРИК, ЕТНОГРАФ, КРАЄЗНАВЕЦЬ, МУЗЕЙНИК ПРИКАРПАТСЬКОГО КРАЮ

Михайло Ілліч Паньків (9.09.1940-31.10.2021) – відомий дослідник Прикарпаття, етнограф, музеєзнавець, заслужений працівник культури України, лауреат численних всеукраїнських та обласних премій у галузі освіти і культури, директор Навчально-наукового інституту історії, етнології і археології Карпат, професор кафедри етнології і археології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Михайло Паньків народився 9 вересня 1940 р. у с. Вербівці Городенківського району Івано-Франківської області. Після закінчення Вербівської семирічки (1953 р.) до 1956 р. навчався у Тишківській середній школі. У 1958 р. закінчив Снятинський культурно-освітній технікум, а в 1966 р. – історичний відділ Івано-Франківського педагогічного інституту. Працював учителем історії Чернелицької школи. У січні 1969 р. отримав посаду наукового співробітника Івано-Франківського краєзнавчого музею. Саме з цього часу намітилися дві магістральні лінії його наукових зацікавлень – музеєзнавство та етнографія. Як музеєзнавець, він пройшов усі щаблі професійного зростання – від наукового працівника до директора музею (з 1985 до 2002 р.).

Займаючи керівну посаду, М. Паньків значну увагу приділяв науковій роботі. У 1989 р. в Інституті фольклору та етнографії Білоруської АН (м. Мінськ) він захистив кандидатську дисертацію на тему “Сім’я і сімейний побут на Покутті (друга половина ХІХ – 80-ті рр. ХХ ст.)”. Науковим керівником роботи був відомий львівський етнограф, доктор історичних наук, професор Ю. Гошко.

Директор дбав про розвиток науки у стінах музею, тому в 1991 р. ініціював випуск “Наукових записок” Івано-Франківського краєзнавчого музею. Досі у цьому періодичному виданні мають можливість

оприлюднювати результати своїх досліджень як титуловані автори, так і початківці. До того ж, у “Наукових записках” часто друкуються переклади етнографічних досліджень, опублікованих на іноземній мові.

М. Паньків намагався згуртувати у музеї коло однодумців, які б постійно працювали над зростанням свого професійного рівня, ділилися досвідом та здобували нові знання. З цієї та інших причин Івано-Франківський краєзнавчий музей неодноразово ставав платформою для спілкування творчої інтелігенції, молодих науковців, працівників освіти і культури. Щорічно проводилися 2-3 наукові конференції і семінари з проблем археології, краєзнавства та етнографії. Особливою гордістю музею стали дві міжнародні наукові конференції, присвячені традиційній культурі українського міста, під назвою “Етнокультурні процеси в українському урбанізованому середовищі”.

Важливе місце у музейній роботі М. Паньківа зайняла виставкова діяльність. Щороку музей організовував 30 – 35 виставок. Серед них – перша в Україні виставка прикарпатських майстрів музичних інструментів (1987 р.), Імпреза – 89 (Перша міжнародна виставка образотворчого мистецтва), Етнографія Марамурешчини (1990 р.) тощо.

Проголошення незалежності України і відкриття досі заборонених горизонтів досліджень дало новий поштовх для музейної та наукової діяльності вченого. Під його керівництвом та за активної участі, краєзнавчий музей організував виставку однієї картини-діарами довжиною 15 м з історії еміграції до Канади під назвою “Ми українці” Зенона і Стефанії Погорецьких (1991 р.), першу документальну виставку, приурочену 50-річчю УПА (1992 р.), Шевченкіану Опанаса Заливахи (1993 р.), виставку філателістичних та пам’ятних видань, присвячену життю і діяльності Патріарха, кардинала Йосипа Сліпого (з колекції доктора Романа Смика, США, 1993 р.) та виставку до 125-річчя від дня народження Богдана Лепкого (Обидві останні виставки були організовані Клубом інтелігенції ім. Б. Лепкого під керівництвом У. Скальської). Схвальну оцінку з боку мешканців Івано-

Франківська та його гостей отримали і наступні виставки: “Опанасові Заливасі – 70” (1995 р.), до 400-річчя Берестейської унії (1996 р.), вишиваний іконостас о. д-ра Д. Блажейовського (м. Рим, 1997 р.), “Галичу – 1100”, “Голодомор – 33”, до 80-річчя ЗУНР (1998 р.) тощо.

Своїми багатогранными знаннями з музейної справи та досвідом збору польових матеріалів Михайло Ілліч охоче ділився із студентами. З 1975 р. він за сумісництвом читав курси з краєзнавства, народознавства та етнографії в педагогічному інституті, а потім Прикарпатському університеті імені Василя Стефаника. З вересня 2006 р. працював на посаді доцента, а з 2015 р. – професора кафедри етнології і археології цього навчального закладу. Довгі роки викладач керував музейною практикою студентів, під час якої у стінах Івано-Франківського краєзнавчого музею навчав методики укладання тематико-експозиційного плану, побудови експозиції, написання та проведення екскурсії. Під його керівництвом студенти та аспіранти здійснювали ґрунтовні дослідження традиційно-побутової культури населення Прикарпаття, етнокультурних та етносоціальних процесів у цьому регіоні. Багато з них пішли шляхом свого Вчителя. Наприклад, Маріанна Бацвін, після успішного захисту кандидатської дисертації зі спеціальності “Етнологія”, працює на посаді провідного наукового співробітника науково-освітнього відділу Національного заповідника “Давній Галич”.

Завдяки невтомному ентузіазму та дивовижній працьовитості, М. Паньків вміло поєднував викладання і роботу в музеї з науковою діяльністю. З 2008 р. він був науковим співробітником відділу етнології Навчально-наукового інституту історії, етнології і археології Карпат Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, а згодом і директором.

Загалом М. Паньків опублікував понад 10 наукових монографій і посібників (“Весілля у с. Вербівцях на Городенківщині” (2000), “Організація польових досліджень з етнографії” (2005), “Схрони, криївки і бункери ОУН-УПА. Документи. Спогади. Короткі біографії” (2012), “Текла кровця по

Україні (топоніми, легенди, перекази і пісні про татарські напади на Прикарпаття з середини XV до початку XVIII ст.)” (2013), “Ой війна, війна, світова війна (Прикарпаття у роки Першої світової війни 1914-1918)” (2018) та ін.), близько 200 наукових статей з етнографії, музеєзнавства та краєзнавства. Етнограф увійшов до авторського колективу таких фундаментальних ілюстрованих видань, як “Прикарпаття: спадщина віків” (2006), “Західно-Українська Народна Республіка (1918-1923 рр.): Ілюстрована історія” (2008), “Покуття: історико-етнографічний нарис” (2010), “Великий Скит у Карпатах: у 3 т. Т. 2: Великий Скит у документах і матеріалах XVII-XXI ст.” (голов. ред. М. Кугутяк, 2015).

З метою повернення із забуття багатьох незаслужено забутих імен, пов’язаних із розбудовою музеїв на території Івано-Франківської області, М. Паньків опублікував довідник “Будівничі музеїв Прикарпаття” (у співавторстві з Я. Штиркалом). Під його редакцією вийшло друком понад 10 різноманітних музейних видань. Чимало книг молодих науковців видано із рецензіями цього авторитетного дослідника. Вчений впродовж кількох років виконував обов’язки заступника редактора “Наукових записок”, входив до редакційних колегій всеукраїнського народознавчого часопису “Берегиня”, наукових журналів “Карпати: людина, етнос, цивілізація” та “Краєзнавець”.

Найбільш знаковою можна вважати діяльність М. Паньківа на ниві практичного музейництва. Під його керівництвом та при активній участі побудовано першу чергу архітектурних об’єктів Музею архітектури і побуту Прикарпаття (с. Крилос Галицького району Івано-Франківської області), відбудована у с. Криворівні Верховинського району хата-гражда Параски Харук та створена у ній експозиція. Він автор експозицій Літературно-меморіального музею Леся Мартовича у селі Торговиця Городенківського району, структури і тематико-експозиційного плану Музею освіти Прикарпаття (м. Івано-Франківськ), Літературно-меморіального музею Івана Франка та музею Михайла Грушевського у Криворівні, колишнього

Яремчанського музею партизанської слави, Долинського краєзнавчого музею “Бойківщина” Тетяни і Омеляна Антоновичів, понад 20-ти громадських музеїв.

Життєвий шлях М. Паньківа завершився 31 жовтня 2021 р. Упродовж багатьох десятиліть наполегливої праці він зумів виховати не одне покоління молодих вчених, прищепити їм любов до народних традицій, навчити основ польових досліджень. Особливою сторінкою у роботі науковця стала музейна справа. Завдяки його багаторічному досвіду сформувалося багато музейних працівників, а чимало нових музеїв відчинило свої двері для відвідувачів.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ

- Володимир УСТИНСЬКИЙ
Історія станиславівської ратуші.....3
- Андрій БОЙДА
Музейні експонати ІФКМ як джерела для історичних портретів (на прикладі В. Порайка і родини Гоївих).....17
- Тарас ЛАВРУК
До питання етногенезу гуцулів: теорії походження в етнографічній думці XIX століття.....32
- Олег ОЛІЙНИК
Українська добровольча армія в період АТО/ООС (на прикладі експонатів Івано-Франківського краєзнавчого музею).....38
- Надія МЕЛЬНИК
Дещо до питання заліснення території Замкової гори в місті Галич.....51
- Микола ВАСИЛЬЧУК
У пошуках власної ідентичності (записане на полях родинної історії).....63
- Юрій ДОВГАН, Олег ОЛІЙНИК
Вояки кавалерійських підрозділів австро-угорської армії на фотографіях з фондів ІФКМ.....83

МИСТЕЦТВО

- Тетяна ЛЕБІДЬ
Традиційні жіночі сорочки Бойківщини з фондової збірки ІФКМ.....97
- Ольга КОРЕТЧУК
Творча спадщина І. Деркача у Івано-Франківському краєзнавчому музеї...107
- Галина КУТАЩУК
Гуцули Верховини на світлинах Миколи Сеньковського.....123
- Наталія ОЛІЙНИК
Він один з тих, хто поєднав мистецтво заходу і сходу. До 145-річчя від дня народження учня Коломийської гончарної школи Станіслава Патковського (1880-1974)132

МУЗЕСЗНАВСТВО

Михайло ПАНЬКІВ

Лесь Мартович і літературно-меморіальний музей у селі Торговиця
Городенківського району, йому присвячений.....143

Олег ОЛІЙНИК

Документи і матеріали фондів ІФКМ пов'язані з діяльністю митрополита
Андрея Шептицького.....157

Ганна ЛУЦЮК

Криворівнянський літературно-меморіальний музей Івана Франка. 65 років
з часу відкриття.....162

Василина ЗЕЛЕНЧУК

У Криворівню за “Тінями...”.....166

Олег ОЛІЙНИК

Створення і діяльність Станіславського обласного історичного музею імені
17 вересня у продовж 1939-1941 рр.....169

Віта ДІДИК

Івано-Франківський краєзнавчий музей створює безбар'єрний простір.....182

Ярослав ШТИРКАЛО

Природа в експозиціях.....190

ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ КРАЮ

Оксана ДРОГОБИЦЬКА

Історик, етнограф, краєзнавець, музейник прикарпатського краю.....199

Михайло КОВАЛЬ

Те чим він жив204

ВИСТАВКИ

Івано-Франківський краєзнавчий музей.....207

Літературний музей Прикарпаття.....238

НАШІ АВТОРИ.....257